

SING IT 'TILL YOU BELIEVE IT

Black gospel is het ondergeschoven kindje in de wereld van de muziek. Westerse radio's vreten het niet. Vreemd, want veel muziekstijlen die we nu kennen, zijn van black gospel afgeleid. Wat is het geheim? Over muziek uit de ziel, smerige ritmes en schudden met de billen.

tekst **Wilfred Hermans** beeld **Jaco Klamer**

Als iemand black gospel naar Nederland heeft gehaald, is het gospeldirigent en zangoach **Edith Casteleyn**. Veertien jaar lang begeleidde zij koren in Amerika, waar in het zuiden de roots van black gospel liggen. Een witte Europese vrouw die Afro-Amerikanen black gospel gaat leren – ze kan zich voorstellen dat sommigen van hen dat lastig vinden. “Het is hún muziek, maar er is weer een witte die het voor het zeggen heeft.”

Tegenwoordig dirigeert ze naast haar eigen koor – The Rainbow Gospel Singers – drie andere koren, en geeft ze driedaagse workshops in binnen- en buitenland. Na drie dagdelen oefenen geven de cursisten een knal-land concert; 16 songs, zonder papier voor de neus. Casteleyn durft te zeggen dat de gestage opmars van black gospel in Nederland mede aan deze workshops te danken is. “Ik wil dat ze met hun billen gaan schud- den.”

Door haar tijd bij de Afro-Amerikanen is Casteleyn een van de weinigen die weten hoe black gospel moet klinken. “Dat klinkt arrogant,” zegt ze, “maar het is wel zo.” Twee andere mastodonten in de black-gospel-wereld zijn **André Bijleveld**, oud-bandleider van Kees Kraayenoord, dirigent van acht koren en al 35 jaar actief in de black gospel en toetsenist-liedschrijver-producer **Henk Doest**. Zij erkennen dat bijna alle black-gospelmuzikanten in Nederland het van Edith hebben geleerd. Doest: “Ik ben Veluwnaar, kom uit de klassieke hoek en ben opgegroeid met hele noten. Toen ik begon met black gospel had ik écht geen idee. Ik heb het van Edith geleerd toen ik haar koren ging begeleiden, ook in Amerika. Ze heeft een soort oergevoel van wat black gospel moet zijn. Als ik het moet definiëren: het is ritmische muziek, meestal door zwarten beoefend, en een koor volgt wat de solist of dominee voorzingt. De teksten zijn uitgesproken christelijk. Noem het christelijke soul of R&B.” Door de tekst steeds te herhalen moet de luisteraar meegetrokken worden, of, zoals gospelzanger Byron Cage zingt: *sing it 'till you believe it*. Maar Nederland kent volgens Henk Doest niet zo'n meedoecultuur. “*Jesus loves you*? Oké. Punt is helder, nieuwe informatie graag. Maar bij black gospel gaat het erom dat jij ervaart dat Jezus van je houdt, je zingt het jezelf toe.”

De oude black gospel, de pure slavenliedjes, zijn begin twintigste eeuw ontstaan op de katoenplantages in het zuiden van Amerika. Bijleveld: “Die Afrikaanse slaven werden onder druk naar de kerk gesleept door witte boeren die dachten: wij moeten die zwarten het geloof voorhouden. De slaven pikten het Evangelie beter op dan hun witte broodheren. Ze werden natuurlijk geraakt door het verhaal over de uittocht uit

Egypte, een volk in slavernij dat terugkeert naar hun eigen land en door Christus, die het lijden heeft meegemaakt en de weg naar de bevrijding is. De theologie in de black gospel is daardoor bijna een kinderlijke theologie. In die tijd is ook een mix ontstaan tussen de westerse kerkmuziek sinds 1500 en de ritmische Afrikaanse slavenmuziek.” Vreemd genoeg kunnen we dus stellen dat er zonder slavernij geen black gospel was geweest.

Vanwege de slavernijachtergrond moet Casteleyn niks hebben van vrolijke black-gospelvertolkingen. “Nederlanders zingen heel vrolijk: ‘Ik heb je voor het eerst ontmoet, daar bij de waterkant.’ Maar dat is een drama! Stel je voor: de weinige Afrikanen die de reis naar Zuid-Amerika overleefden, mochten op die katoenplantages niet in hun eigen stamtaal met elkaar praten. Ik ben daar geweest en werd er opstandig van. De slavendrijvers wonen in prachtige huizen en de witten hebben mooie graven. De zwarten niet.” Als iemand ‘zwarte’ mag zeggen, is het Edith Casteleyn, de witte vrouw met het zwarte hart, zoals ze vanwege haar tijd in Amerika wel genoemd wordt. Ze vervolgt: “*I'm gonna lay down my burdens, down by the riverside*. Een witte zingt dat ‘dens’ als een normale noot; als een zwarte het zingt, is het de vraag waar de *burdens* naartoe gaan; zij zingen het met een soort boogie, dat heet een *blue note*. En waarom bij de *riverside* en niet bij zee? Omdat de zee het weer teruggeeft, maar bij de rivier stromen je problemen weg.” Ze zet een cd van haar koor op. Een soliste begint onder begeleiding van een paar pianoklanken traag maar krachtig en met de nodige versieringen *I'm gonna lay down* te zingen. “Zo moet het”, concludeert Casteleyn tevreden, terwijl ze midden in haar ruime woonkamer met witte piano-vleugel blijft staan. “Snap je? Je moet aan die noten trékken. Black gospel zing je nooit hetzelfde, het moet uit je hart komen.”

Wie volgens Casteleyn tot de happy few in Nederland behoort die wél weten hoe black gospel moet klinken, is **Pat Winterdal**. Hij speelt vaak bas bij haar koren, en veel muzikanten, onder wie Henk Doest, zijn door hem geïnspireerd. Winterdal is uiterst bescheiden, maar moet toegeven dat weinig Nederlanders black gospel goed overbrengen. “Je speelt niet zomaar een liedje, het is een ervaring. Je moet werkelijk iets hebben meegemaakt in je leven om black gospel te kunnen vertolken. Ik ben heel donker en de rest van mijn familie is vooral blank. Mede daardoor had ik een zware jeugd. Maar als ik speel, voel ik me blij, word ik rustig en kom ik in contact met God.” Black gospel bestaat niet zonder pijn, legt Winterdal uit. Het duidelijkst hoort hij dat terug in songs als

‘He welcomes me’ van John P. Kee en ‘Centre of my joy’ van Richard Smallwood, van wie ook Doest en Bijleveld fan zijn. Maar je hoeft volgens Bijleveld geen slavernij meegemaakt te hebben om iemand te raken met black gospel. Types als Kirk Franklin, Fred Hammond en Israel Houghton, de mannen die black gospel in Amerika hebben grootgemaakt en eigenlijk nieuwe of *contemporary* black gospel maken, kennen geen slavernij of armoede. Doest: “Ook ik heb die slavernij niet meegemaakt, maar als ik dan toch iets met die muziek wil, neem ik mijn eigen pijn en vreugde mee.”

Typisch voor negrospirituals is de radicale boodschap, vaak via verwijzingen naar oudtestamentische verhalen, doceert Casteleyn. Zoals ‘Trouble in my way’, over de mannen in de oven die een engel zagen. “Pas bij *Jesus will fix it* wordt het vrolijker. De kunst is om God te prijzen in ál je ellende, dát is black gospel. Tege-lijkertijd verlicht het je ellende.” Bijleveld bevestigt dat de hoop in negrospirituals, die altijd volgt op de ellende, steevast gericht is op God. “Deze lui lullen er nooit omheen. Niks poëzie, het is pure zendingsdrang. Van die worshipplaat van Michael W. Smith zijn er twintig miljoen verkocht; die muziekstijl stoot niemand

Na 25 jaar black gospel heeft Casteleyn aan anekdotes geen gebrek. “Toen ik laatst een koor begeleidde, vroeg ik: ‘Weet je wel wat je zingt als je Calvary zingt?’ ‘Ja, dat is die stad in Canada.’ Erg, hè?! Mensen weten niet wat ze zingen, net als bij ‘Oh Happy Day’. Als mij gevraagd wordt of ik dat op een feest wil zingen, zeg ik: ‘Weet je wel waar het over gaat? Vind je het dan passend?’”

Toch is het opvallend dat ook niet-christenen zo graag black gospel willen zingen – ondanks de radicale boodschap. Henk Doest heeft een vermoeden. “We waren uitgenodigd om een workshop te geven aan ondernemers die voorafgaand aan de musical *Sister Act* wat extra’s wilden. Ze brulden allemaal *Jesus washed their sins away!*” Best raar. Het spreekt hen denk ik aan omdat het losstaat van hun calvinistische geschiedenis of katholicie

Black gospel zing je nooit hetzelfde, het moet uit je hart komen

voor de kop, je kunt het op de achtergrond aanzetten als je aan het strijken bent. Dat kun je met black gospel vergeten. De boodschap van Christus maakt mensen onrustig. Je moet er ook vol voor gaan, het is meer dan een stijl bedrijven. Ik heb zangers zien afhaken die zeiden: ‘Als ik dit wil zingen, moet ik de boodschap accepteren in mijn leven en dat wil ik niet.’ Casteleyn zal niemand verbieden om solo te zingen als diegene de boodschap van black gospel niet pakt, of bij ellende denkt aan een overleden kat – zoals ze eens te horen kreeg. Maar die solo loopt meestal uit op een fiasco: zo’n solist maakt constant fouten, en dat vindt Edith een knipoo uit de hemel. Voor die momenten heeft ze solisten ‘uit haar eigen mandje’ die de solo kunnen overnemen.

DE NIEUWE KOERS